

Offisielt utgitt 6/3-1950

„Ønsket om barmhjertighet må ikke føre ut i vilkårlighet” Justisministeren tar bestemt avstand fra det private lovforslag om amnesti

Sier at kampanjen mot myndighetene som stiller med retts-
oppgjøret er strategisk planlagt og metodisk gjennomført

Det private lovforslag fra en del stortingsmenn om amnesti avvises bestemt av justisministeren, statsråd Gundersen, og Regjeringen står bak ham. Lovforslaget går i korthet ut på at landssvikfanger som er dømt til 20 år eller mindre, skal slippe ut 9. mai i år, uansett hvor lang tid de har igjen å sone. Unntatt er imidlertid personer som er dømt for angiveri eller for legemsforræder og legemsbeskadigelse, som forslagsstillerne mener ikke kan komme inn under et eventuelt amnesti. På et partimøte fredag aften kom justisministeren nærmere inn på dette forslaget og begrunnet inngående hvorfor Regjeringen tar bestemt avstand fra det. Han omtalte også den kritikk og de angrep som i den senere tid har vært rettet mot de myndigheter som har drevet rettsoppgjøret, og antydte at disse forhold vil bli klarlagt ved domstolene i løpet av våren. Ingen som har fremsatt beskyldninger har grunn til å være noen engstelse hvis det er sannheten de har båret fram og rettfærdigheten de har tjent, sa justisministeren. Men har de føret med ondssinn et slår og talt mot bedre vitende, må de være forberedt på å bli trukket til ansvar.

Det var i «Sosialistisk Forum» justisministeren talte. Vi har fått anledning til å referere hans foredrag der, da hans uttalelser interesserer videre kretser.

Justisministeren minte om at det private lovforslaget lå på linje med det som for kort tid siden ble antydte fra en begrenset krets blant kirkens folk. Han hadde den gang offentlig meddelt at Regjeringen tok avstand fra forslaget og ikke ville være med på å fremme en slik amnesti. De stortingsmenn som nu har fremsatt forslaget, måtte således ha vært på det rene med at de ikke ville få støtte fra Regjeringens side. Hensikten, sa justisministeren, har vel mer

vært å gi et formelt uttrykk for den amnestipropaganda som hele tiden har ledsaget angrepene på rettsoppgjøret.

Det sitter i dag 630 fanger i våre landssvikanstalter. 450 av dem har straffer på 20 år og derunder. De største gruppene har straffer på 10 år, 12 år, 15 år og 20 år. Til sammen utgjør disse grupper vel halvparten av hele antallet. Av livstidsfanger er det 80.

Av de fangene som har de laveste straffene regnet justisministeren med at antagelig størsteparten kunne løslates på prøve i løpet av året — enten på regulær måte eller ved benådning. Ved slutten av året regnet han med at det vil være mellom 350 og 400 fanger tilbake. Stort sett vil dette være de som gjorde seg skyldig i de alvorligste og groveste forbrytelser under krigen. Det kan ikke sies noe generelt om hvorvidt det er mulig ved benådning å forkorte soningstiden for disse fangene, men de er til enhver tid under observasjon av fengselsmyndighetene. Benådningsutvalget — som består av to fremtredende jurister og en psykiater — vil bedømme hver sak på dens eget grunnlag og gi innstilling til fengselsstyret i spørsmålet om benådning.

Det er mot denne ordning, fortsatte statsråd Gundersen, de 7 stortingsmenn som har fremsatt forslaget. (Ønsket om —)

Fortsatt fra 1. side

Ønsket om —

tingsmenn stiller opp sitt alternativ. De sier riktignok ikke at alle med straffer på 20 år og mindre skal slippe ut, men at de kan slippe ut. Men det dreier seg her om en løslatelse på prøve etter de samme prinsipper som gjelder ved ordinær prøveløslatelse, og det vil bare i meget sjeldne unntakstilfelle kunne bli spørsmål om å holde noen tilbake som ellers går inn under den generelle regel.

UTEN SAMMENHENG MED RETTSSTATENS PRINSIPPER

Men uunnagelse etter forslaget er av vesentlig betydning og omfatter særdeles mange. For det første skal angiveri være unntatt. Nu er angiveri ingen klar og avgrenset forbrytelseskategori. Det er ikke definert i lov og omfatter vel i allminnelig språkbruk anmeldelse m. m. fra de mest betydningsfulle til de aller groveste. Det er klart at det ikke fins noen rimelig grunn til å sette alle disse arter av forbrytelser i samme stilling. Og enda mindre kan det være berettiget å sette en angiver med relativt liten straff i noen dårligere stilling enn de som bærer hovedansvaret for nasjonens maktusurpasjon og maktovergrep under krigen. Og hva skal man si om folk som i fremtredende nazistillinger var med på å sette angiveri i system, som mottok anmeldelsene og handlet på grunnlag av dem? Bare ved å stille spørsmål, må man se at dette ikke kan være noen rimelig og rettfærdig regel, sa justisministeren, som videre pekte på at man kan si noe tilsvarende om det andre unntaket — personer straffet for legemsforræder og legemsbeskadigelse. — Skal folk som usurperte de øverste stillinger i domstoler og påtalemyndighet og som satt der i hele rettskrenkelsens og fornedrelets tid, komme i en annen og bedre stilling enn alle de som ble satt

til å gjøre den korporlige del av dette skitne arbeid? Et slikt forslag bryter den moralske sammenheng i rettsoppgjøret, og jeg kan ikke se at det kan forenes med de prinsipper en rettsstat bør følge. Dertil kommer at hvis man skulle følge disse unntaksreglene, ville det antagelig føre til at 4/5 av disse som amnestiets hovedregel omfatter, ville falle utenfor amnestiet. En femtedel ville nyte godt av det. Kan noen for alvor mene at det er fornuftig grunn til å sette denne ene femtedelen i en særstilling?

Om man så sløyfet unntaksreglene og slapp ut alle som hadde straffer opp til 20 år, ville man etter justisministerens oppfatning også som en nødvendig konsekvens slippe ut dem som hadde fått livsvarig fengsel. For forskjellen mellom forbytelser som medfører 20 års fengsel og livsvarig er ikke så stor at den begrunner noen avgjørende forskjell i behandlingen.

HENSYNET TIL DE PÅRENDENDE

Justisministeren nevnte også hensynet til de pårørende som er angrepet, og sa at dette hensyn må tillegges vekt. Men, sa han, er det berettiget å legge større vekt på dette hensyn når det gjelder landssvikfanger enn når det gjelder andre fanger i våre fengsler? Disse sistes antall er tre ganger så stort.

Det sies også at landssvikforbrytelsene var et utslag av krigen, vi må komme på fredsforhold, for som oss med fortiden og innrettelte oss på å leve fredslikt sammen i fremtiden. Ja, sa foredragsholderen, men kan vi gå ut fra at landssviket var et engangsfenomen? At det tilhører historien og bare historien? Så lenge forbrytelser blir begått og så lenge vi må regne med at de kan bli begått på ny, er vi nødt til å straffe forbryterne. På annen måte kan vi ikke opprettholde rettsanfunnet. Om vi nu plutselig og med ett slag lot de groveste forbrytelse slippe med en relativt sett — brokdel av den straff som de små fikk, så ville vi bryte enhver sammenheng.

BARMHJERTIGHET OG KONSEKVENSN

— Jeg er ikke blind for at også forsoning og barmhjertighet hører med i strafferettspleien, sa justisministeren til slutt.

Men barmhjertighet og vilkårlighet er ikke det samme. Den som vil ha et større mål av barmhjertighet inn i landssvikoppgjøret, må vite at også den må utøves slik at ikke tilfelle, så langt menneskelig mulig, behandles likt. Det foreliggende forslag vil oppheve vilkårligheten til et ledende prinsipp, ikke tilfelle ville bli behandlet forskjellig, og forskjellige tilfelle ville bli behandlet likt. Man ville heller ikke etter mitt skjønn oppnå noen forsoning mellom samfunnet — den allminnelig rettskafne mann — på den ene siden og landssvikene på den annen side på denne måten.

For den alminnelige rettsansvar og et slikt amnesti fortone seg som uforståelig og ubegrunnet, hos landssvikene selv ville det skape en hjelpeløs bitterhet over den indre urettferdighet i oppgjøret.

Kritikken og angrepene mot våre myndigheter

Justisministeren kom også med noen bemerkninger i anledning av de angrep som i den senere tid har vært rettet mot de myndigheter som har drevet landssvikoppgjøret. Dette omfatter ca. 50.000 personer som er dømt eller har vedtatt forelegg. Dertil kommer et ganske stort antall hvis forhold nok ble funnet straffbart, men som allikevel slapp

under på strategisk planlegging, og ble metodisk gjennomført. I en læreremalserklæring til lagmannsretten forleden uttalte en statsadvokat som arbeider med et av yktekompleksene, at det nu «fore» en bevisst tilsluttet tilsvingning i domstolene, advokater m. v., alt på aktivt uriktig grunnlag og som det synes mot bedre vitende. Etter de undersøkelser påtalemyndigheten har foretatt, har man grunn til å anta at det her foreligger en stortdelt organisert bakvaskelseskampanje mot rettsoppgjøret, i ly av pressfriheten, men også ved et skilant misbruk av denne.

KAMPANJEN MA TAS ALVORLIG

Det er åpenbart på tide at vi nu tar denne kampanjen mer alvorlig enn vi hittil har gjort, fortalte justisministeren.

Vi er meget snart tilbake igjen i normale forhold i vårt rettsliv, og nu får injurianten og rykkesmeder på ny finne seg i å stå til ansvar for hva de sier og gjør — også når det gjelder landssvikoppgjøret og selv om man forstår den bitterhet som driver dem.

Kampanjen føres fram gjennom angrep i to grupper, opplyste justisministeren. Den ene gruppen av angrep retter seg mot embets- og tjenestemenn for deres holdning under krigen, og særlig har mange konsentrert seg om personer som etter krigen har tatt del i rettsoppgjøret. Beskyldningene går ut på å vise at disse folkene var ikke bedre under krigen enn de som er blitt dømt for svik. Det er under overskriften «Dømmer ikke for i ikke selv skal dommes» samlet sammen en uhyre mengde beskyldninger, insinuasjoner, fortellinger, ondssinnede og forvridd vurderinger rettet mot et overmåte stort antall embets- og tjenestemenn i polit, påtalemyndighet og domstolene, som har vært utsatt over hele landet. Det synes å være god strategi i denne beskyldningskampanje.

Behandlingen av denne angrepsgruppen begynner å nærme seg slutten. Justisministeren opplyste at han ventet å få innstilling fra satterikadvokaten om en månedens tid eller to. Han gikk ut fra at denne innstillingen på bred basis ning og karakteristikk, og deretter vil vi, opp hele angrepet til bevisvill det rettslige oppgjør for.

Den andre gruppen omfatter angrep mot embets- og tjenestemenn for deres myndighetsutøvelse etter krigen og særlig under rettsoppgjøret. Her har angrepene falt noe mer spredt, og til dels er det allerede reist straffesaker mot dem som har fremsatt beskyldningene. Man har imidlertid det siste halvåret merket en konsentrasjon og en ny tyngde i kampanjen, som gjorde det nødvendig og mulig å samle undersøkelsene med sikte på et sentralt oppgjør. En egen statsadvokat er satt inn for å lede etterforskningen og forundersøkelsene. Fra ham og rikadvokaten vil det bli gitt en fremstilling av saken på bredt grunnlag, og deretter vil også her oppgjørene følge.

RETTSPLEIENS MENN HAR KRAV PÅ BESKYTTELSE

Justisministeren regnet med at i løpet av våren vil alt dette kunne bli luftet ut ved domstolene. Det er på tide, for mange av dem som gjennom etterkrigsårene har gitt hele sin arbeidskraft i rettspleiens tjeneste, begynner nok å synes at de har krav på den beskyttelse som en rettsstat må gi rettslivets menn. Ingen som har fremsatt beskyldninger eller som kommet til å gjøre det, har grunn til å være noen engstelse hvis det er sannheten de har båret fram og rettfærdigheten de har tjent, sluttet justisministeren. De skal selvsagt få den frie adgang til åpent å føre sine sannhetsbevis. Men har de fart med ondssinn et slår, og har de talt mot bedre vitende, så får de også være forberedt på å måtte stå til ansvar.

Agim porten 6/3-1950

100235